

ROMSK LITTERATURKVÄLL PÅ BIBLIOTEKET I TUMBA

AV ANNSOFI LINDBERG

För 500 år sedan kom de första romerna till Sverige vilket i år kommer att firas med ett romskt kulturår runt om i vårt land.

På biblioteket i Tumba, Botkyrka, uppmärksammades detta bl.a. med utställningar och ett tre timmar långt seminarium den 10 april. För arrangemanget stod tidskriften och den ideella organisationen É Romani Glinda som drivs av Fred och Rosario Ali Taikon, i samarbete med biblioteket.

Romernas språk och historia i ett såväl svenskt som internationellt perspektiv var några av programinslagen. Frågor kring romskt författarskap och förlagsverksamhet diskuterades också. En tongivande personlighet inom det romska kulturlivet är Fred Taikon, en av de drivande personerna bakom É Romani Glinda, som är religiöst och politiskt oberoende i sin utgivning. Rosario Ali Taikon, som kom till Sverige 19 år gammal, är Freds barnbarn. Syftet med É Romani Glinda är framför allt att aktivt arbeta för en integrering av romer i samhället på olika plan; en viktig del i detta är kontakten med myndigheter och kommuner. É Romani Glinda, eller ERG som det förkortas, verkar både nationellt och internationellt men frågor som tar upp diskriminering är alltid i fokus. Man lägger också stor vikt vid att informera om romsk kultur. Genom kunskap om romernas liv och historia ökar möjligheterna att skapa goda och konstruktiva relationer mellan alla kategorier av medborgare i Sverige och utomlands, menar ERG.

Alla romer i hela världen har ett gemensamt ursprung eftersom de på 1000-talet utvandrade från Punjab i norra Indien. I dag finns i hela världen omkring 20 miljoner romer varav ca 10-12 miljoner i Europa. Fred och Rosario Taikon menar att situationen för romer socialt varierar mycket beroende på var de bor. I Östeuropa, exempelvis, är livet för flertalet romer mer marginaliserat och fattigt än någonsin, men i andra länder har förhållandena trots allt blivit mer drägliga under de sista decennierna. Romerna har genom historien av olika skäl varit förföljda. I Rumäna var vissa grupper av dem

slavar långt in på 1800-talet, i Spanien var många romer populära artister men ändå åsidosatta. I Sverige har föraktet mot romer till stor del varit förankrat i en kallhamrad politisk okunnighet bland flertalet myndigheter och makthavare.

Erkännande som en av fem nationella svenska minoriteter fick romerna 1999 och romani chib är därför ett av minoritetsspråken i Sverige. Nationell minoritetsstatus innebär ökade rättigheter och möjligheter att synliggöra sin kultur, menar Fred och Rosario Taikon, och betonar att det var en viktig brytningspunkt i den romsk-svenska historien när romerna erkändes som en svensk minoritet.

STATSLÖSA MED FRÄMLINGSPASS OCH ROMSKA BERÄTTELSE

Långt in på 1900-talet var romerna statslösa med främlingspass, om de över huvudtaget hade något pass, vilket innebar att de inte kunde vare sig få en fast bostad eller en regelbunden skolgång. Under andra världskriget hade romer av den anledningen heller inte rätt till ransoneringskuponger utan var tvungna att byta till sig attraktiva varor. Under sådana premisser är det lätt att tänka sig att myten om att romer var tjuvaktiga och lömska frodades. Först på 1960-talet började dock vissa förändringar ske, de fick nu möjlighet att få fasta bostäder och i och med detta kunde också barnen få en mer regelbunden skolgång. Förföljelsen av romerna under andra världskriget är också viktig att uppmärksamma, då hundratusentals romer dödades i olika nazistiska förintelsläger.

I den romska kulturen finns en rik muntlig berättartradition. Etnologen och folkloristen Carl-Herman Tillhagen, som var knuten till Nordiska Museet, upptecknade under 1940-talet ett stort antal av dessa berättelser och sagor. Resultatet blev boken *Taikon berättar*, som kom ut 1946. Framför allt är det Johan Dimitri Taikons historier som återberättas. Dimitri var en känd sagoberättare och farfar till Fred, han föddes i Bollnäs 1876 och bland annat var han en av de första som kämpade för att romska barn skulle få gå i skolan.

En svensk författare som tidigt uppmärksammade romerna och deras ställning i samhället var Ivar Lo-Johansson. Redan i boken *Zigenare: en sommar på det hemlösa folkets vandringsstigar* från 1929 ifrågasätter han svenska folkets och statsmakternas behandling av romerna.

Men allra först ut att skildra romer är kanske Viktor Rydberg. I romanen *Singoalla*, som första gången publicerades 1857, skildras i ett romantiserat sagoskimmer historien om riddar Erland och zigenarflickan Singoalla. Romanen blev på sin tid en av de populäraste klassikerna i den svenska litteraturen och än idag står den sig bra. Fortfarande fångar den medeltida miljön, mystiken, romantiken och äventyret, inte minst med tanke

på att romanen passar fint in i den fantasytrend som råder idag. Mer moderna författarskap finner man hos Katarina Taikon med Katizi-böckerna.

Vill man veta mer om vad som händer och sker under det romska kulturåret finns information på É Romani Glindas hemsida www.romaniglinda.se och på Romska Kulturcentrets hemsida i Malmö www.rkcmalmo.se.

Bild: Från den Romska kvällen i Tumba. Marie-Claude Demetri och Ramona Taikon Melker Foto: Johanna Dalmalm

En annan författare som skriver om romer är Gunilla Lundgren. Hon har skrivit om den romska flickan Maritza och berättelsen *Sofia Z 4515*, som handlar om den unga flickan Sofia som överlevde Auschwitz och kom till Sverige med flyktinghjälpen i de s. vita bussarna. Berättelsen skrev hon tillsammans med Sofia Taikon.

Ett annat exempel på romsk litteratur av nyare datum är antologin *Svarta rosor*, där tolv olika romska författare berättar sitt folks historia. Nämnas kan också *Marie-Claude*, en romsk tjej av fotografen Ann Eriksson och Ramona Taikon Melker, som kom 2011.

ROMSKA BIBLIOTEKET I MALMÖ

Förutom É Romani Glinda finns i Malmö det Romska Kulturcentret där det Romska biblioteket ingår. Målet med centrets verksamhet är att informera om romerna i hela världen samt skapa en gemensam mötesplats för aktiviteter och diskussioner för alla som är intresserade och vill veta mer om romsk kultur.

Det är viktigt att understryka att romerna inte är en helt homogen grupp. I Sverige finns exempelvis flera olika grupper, som finska romer, den äldsta gruppen, samt polska och rumänska romer, för att nämna några. När det gäller det romska språket är det uppdelat i ett antal olika dialekter eller varieteter, som Fred kallar det. De flesta romer kan ändå förstå varandra ganska väl.

Den 18 april hölls en romsk jubileumskonferens på Södertörns högskola och på Mångkulturellt centrum i Fittja visades från den 19 april fotografen Joakim Eskildsens bilder av romer i Europa.

Vad det gäller förlagsverksamhet med romska förtecken är den ännu så länge relativt blygsam men det är bara en tidsfråga innan den kommer att expandera, tror Fred och Rosario Taikon. Potential och vilja att etablera romskt författarskap och litteratur på den svenska arenan finns och är intensiv.

Annsofi Lindberg